

*Obraz tega hribovskega človeka je ožigosan s trdim delom.
Iz njegovih rok vejeta mir in spokojnost.
Človek in žival. Oba polna medsebojne vere in ljubezni.
Drug brez drugega sta nič in oba skupaj sta vse.
Zima prihaja in z njo zaslužen počitek.
Le kaj se jima plete po utrujenih glavah!?
Morda misel na veličino Stvarnika in hvaležnost za življenje,
za sodelovanje, za lepe trenutke, za boj, ki sta ga dobojevala.
Človek in konj... Čarobno sožitje... Biser v Škofjeloškem pasijonu.*

Borut Gartner

PASIJONSKA KONJENICA, BISER ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

Ena izmed posebnosti, ki dviguje Škofjeloškemu pasijonu pomen, ga dela drugačnega in še bolj privlačnega od ostalih pasijonov po svetu, je prav gotovo udeležba konjenikov v sami procesiji. Udarjanje konjskih kopit ob granitne kocke ustvarja pravo naravno glasbeno simfonijo in nam ponuja v obed melodijo medsebojne ljubezni, ki jo tvorita človek in žival, bitji, ki živita na Škofjeloškem področju. Ko gledalec zre v to konjeniško lepoto, se mu milo stori pri srcu in v trenutku začuti drugačen svet, začuti svežo sapo konja in klenu držo konjenika.

Že leta 1999 in 2000 sem iz ozadja občudoval konje in konjenike. Leta 2008, ko sem se znašel v vlogi režiserja, pa mi je bilo dano, da sem se z njimi od blizu spoznal in z njimi preživel nekaj dragocenega časa. Pobožal sem na desetine kobil in konj in bil deležen topline močnih in hrapavih dlani. Hvaležen sem vsakemu konjeniku posebej. Za trud, za zaupanje, za ...

Pri natančnem študiju Romualdovega rokopisa sem prišel do približnega števila konj in si izpisal najpomembnejše like na konjih, konjeniške skupine in vprege, brez katerih Škofjeloškega pasijona ni moč pripraviti, vsaj v smislu prave rekonstrukcije ne. Takoj sem tudi uvidel, da potrebujem najmanj tri vprežne konje in tudi oslička.

Jasno mi je bilo, da moram vse te živali in ljudi poiskati in jih tudi navdušiti in pridobiti za sodelovanje. Ker sem kot režiser odklonil vsako plačilo za svoje delo in delo opravil Njemu v čast in slavo, sem lahko stopil med ljudi in tudi od njih pričakoval, da sledijo mojemu zgledu. To pa še zdaleč ni enostavno. Predno sem se odpravil na pot, sem vodji projekta Romani Bohinc predlagal, da najprej domisliva »pravične pogoje«, ki bodo skladni z ostalimi nastopajočimi. Pošteno je, da se konjenikom plača kilometrina, da v dar prejmejo posnetek predstave, da so vabljeni na skupni zaključni piknik. Pripravljeni smo bili poravnati tudi pregled krvi. Ko sva to dogovorila, sem se kot Deseti brat odpravil na domačije, med ljudi, v štale...

Najprej sem osebno obiskal vse konjenike, ki jih je pred leti pridobil že režiser Marjan Kokalj in so že sodelovali pri predstavah v letu 1999 in 2000. Vljudno sem jim predstavil svoj vidik dela, pristopne pogoje in jih povabil k sodelovanju. To mi je vzelo kar nekaj časa in mi prineslo jasno sliko o trenutnem stanju konjeni-

kov, ki je bila vse prej kot razveseljiva. Tako sem v enem popoldanskem obisku pri izbranem konjeniku izgubil konjenika-igralca in še nekaj konj. Razlog so bile stare zamere, neizpolnjevanje medsebojnih dogovorov, v nekaterih primerih pa sem videl, da gre celo za neke vrste izsiljevanje, saj so posamezni konjeniki svojo udeležbo pogojevali z določenimi zahtevami. Vsem sem odgovarjal enako in sicer, da prihajam na novo, da želim, kar se še da popraviti in da pri nobenem konjeniku ne bo kakršnekoli izjeme in da je moje stališče do vseh enako. Ob tem, ko sem prihajal v stik z njimi, sem odkrival tudi njihov karakter, videl njihovo podobo in živali. Z njihovim dovoljenjem sem sprotno veliko stvari fotografiral in tako je pri meni doma že nastajala prva foto-študija. Z nekaterimi konjeniki sem takoj prišel v stik in dobil njihovo soglasje za sodelovanje, nekatere konjenike pa sem iskal dolgo časa in tak postopek je nekoliko otežil pravočasno razdelitev vlog in s tem tudi pravočasen izbor kostuma. V tem primeru se moram posebno zahvaliti izjemni kostumografinji Nadi Slatnar za železno potrpežljivost in neverjetno spretnost pri iskanju in izdelovanju najbolj zahtevnih kostumov in to tik pred predstavami. Vlog enostavno nisem želel podeliti prej, dokler nisem imel pred seboj vseh živali in konjenikov. Ni namreč vseeno, na kakšnem konju sedi papež in na kakšnem župnik, ni vseeno, na kakšnem sedi cesar in na kakšnem meščan... Prav tako sem moral pri konjeniku ugotoviti kakšne sposobnosti in želje ima in kaj lahko v resnici ponudi. Imel sem primer, ko je konjenik zelo ustrezal določenemu igralskemu liku, imel primernega konja, ni pa imel poguma, da bi nastopal / govoril in obratno.

Prav tako je bila zelo pomembna barva konja in njegov karakter, saj p. Romuald ponekod izrecno predpisuje, da *Smrt z bobnom jaha na belem konju*. Smrt naj bi med jahanjem udarjala po bobnu. Našel sem primernega konja in igralko, a konj žal ni prenašal hrupa, ki ga je boben povzročal in tako sem ta primer rešil tako, da je smrt na belem konju jahala, pred njo pa je hodil mož v rdeči kuti in iz bobna pošiljal uvoden, mračen ton / takt predstavi.

Za odkrivanje in sestavo »jeklene konjenice« sem potreboval tri mesece. V tem času sem potoval po pokrajini nekdanjega Škofjeloškega gospostva. Potoval sem v Hraše, Vodice, Reteče, Suho. Spoštljivo obiskal konjenike v Stari Loki, Škofji Loki. Se odpeljal do Poljan, Hotavelj, Gorenje vasi, Žirov, do Sovodnja in še višje v okoliške hribe. Potoval sem v Crngrob, Žabnico, Bitnje. Obiskal in se pogovarjal s konjeniki iz Dolenje vasi, Selc, Železnikov in dosegel celo nekaj konjenikov iz Kranja in okolice Tržiča. Našel sem tudi nekaj primernih ljudi in živali za vprego. To so bili izjemno lepi trenutki. Trenutki, v katerih sem zaznaval vonj hlevskega gnoja, gledal in božal čudovite živali, se pogovarjal z lastniki in domačimi, odkrival skrite lepote narave, še prav posebno lepo pa mi je bilo, ko so se na posamezni kmetiji zbrali vsi skupaj in ko smo v »hiši« sedli za mizo (otroci pa okoli in na kmečko

peč) in se pogovarjali. Ne samo o pasijonu, na splošno o življenju in o križih in težavah, ki ga le-ta prinaša. Seveda na mizi ni manjkalo žganja, domačega kruha in klobas ... Pred mano je bila prava kmečka idila. Tu si ljudje, kljub obilici dela, še znajo vzeti čas za prišleka in ga lepo sprejeti in pogostiti. Čas se naenkrat ustavi in zdi se, kot da si se znašel v nekem drugem svetu. Ko sem ob slovesu stiskal dlani teh klenih ljudi, sem v stiskih rok in pogledih, ki smo si jih izmenjali, začutil zaupanje. Ko sem se pozno ponoči vračal iz hribov v dolino, sem bil lahko samo hvaležen Njemu, ki mi je omogočil in poslal, da občutim to lepoto, da občutim nepokvarjen svet. Vsi ti drobni in lepi trenutki so iz mene delali srečnega in ponosnega moža in Bog ne daj, da bi koga od teh nalagal ali ga vodil za nos. Počasi se je okoli mene zbirala bodoča »jeklena konjenica«.

V vmesnem času sem se zelo navezal na konjenika Andreja Štremflja, ki je izjemen človek, poln različnih znanj, predvsem pa izredno zanesljiv človek. Že ko sem ga prvič obiskal pri njegovih konjih v Stari Loki, sva opravila krasen pogovor. Od tistega trenutka dalje, sem se od njega marsikaj naučil in poslušal njegove nasvete. Kasneje sem prav tako veliko dobrega sprejel od konjenika Jožeta Janharja in konjenika Iztoka Skokiča. Malo kasneje pa se je temu jedru pridružil še konjenik Brane Tavčar z izjemno dobro voljo in neuničljivo voljo, da najdemo še manjkajoče konjenike. S temi ljudmi sem se večkrat podrobno pogovarjal: kaj konji jedo in pijejo, kako se obnašajo čez dan in ponoči, kje bodo v času predstave nameščeni in kako morajo izgledati privezi, koliko konj bo prijahal na predstavo, koliko se jih bo vozilo in koliko nočilo. Pogovarjali smo se o odvzemu in pregledu krvi, ki ga vsako leto morajo opraviti z živaljo, pogovarjali smo se o potnih listih, ki jih živali potrebujejo, o hlevarju, o tem, kje bomo dobivali krmo za konje, kako vzdrževati red in čistočo v hlevih in pri privezih, kje dobiti material za izvedbo privezov, kako se obnašati do inšpektorjev, kje in kako izvesti vaje,...

Po vsem tem uvodnem delu, ko sem začutil, da je na moji strani že zadostno število konjenikov, sem sklenil, da je napočil čas, da skupaj zberem vse konjenike in da javno pred vsemi skupaj in pred vodjo projekta Romano Bohinc, ustno, jasno in glasno ponovim vse, kar sem do tega trenutka lahko obljubljal le posameznikom. Verjamem namreč v to, da oseben govor pred množico nekaj velja. Ustvari se medsebojno zaupanje, ki je vredno več, kot tisoč štempljanih papirjev. Prvo srečanje konjenikov sem načrtoval v stari vojašnici, kjer smo imeli za seboj že lepo zgodbo prostovoljcev, ki so v čast Škofjeloškemu pasijonu poklonili obilo svojega prostega časa v obliki delovnih ur, počistili »svinjske« prostore, ki nam jih je zapustila Jugoslovanska ljudska armada in jih lično pripravili za uporabo.

Srečanje konjenikov je bilo prvo srečanje večje skupine sodelujočih in poklon pridnim prostovoljcem. V prostoru je še zaudarjala vlaga, vendar sem ta prostor izbral načrtno. Izogibal sem se koriščenju toplih in udobnih dvoran in množici že

takoj na začetku dati tiho v vednost, da bo delo z menoj trdo in »posebno«. Prav gotovo je zgodba o teh prostovoljcih naredila vtis tudi na prisotne konjenike. V teh trenutkih je bil v meni še določen strah. Telo je bilo še polno dvomov. Zdaj sem prvič zrl v oči večji skupini konjenikov. Opazoval sem njihove poglede, opazoval, kako se pogovarjajo med seboj in so malo nemirni, čutil sem, da morajo biti moje misli in besede, ki jih bom izražal, jasne, preproste, realne in prepričljive. V trenutkih pred govorom sem se v mislih vedno zatekel k Njemu in ga prosil: «*Oče, položi mi v misli besede, za katere ti želiš, da jih moja usta spregovorijo in ponesejo med navzoče!*»

Stara vojašnica v Škofji Loki, voditeljica projekta Romana Bohinc in režiser prvič med konjeniki.

Ko smo stali eden nasproti drugemu, sem najprej predstavil vodjo projekta Romano Bohinc, ki je prijazno pozdravila bodoče konjenike. Njen blagi glas in nenarejena preprostost sta na konjenike naredila prijeten vtis. Nato sem prevzel besedo in ponovil vse, kar sem že zapisal in vprašal navzoče, če imajo kakšna vprašanja. Vprašanja so se vrstila in na vsa sva z Romano našla primerne odgovore. Ker naj bi bodoča konjenica dosegla 70 konjenikov in več, sem želel po vojaško organizirati konjenico in sicer tako, da bi konjeniki vodili sami sebe. Javno sem priznal, da s konji nimam izkušenj, da zelo malo vem o njih in o delu z njimi in da bi bilo skrajno nesmiselno, da bi jim prodajal lažno pamet in še manj, da bi jih jaz vodil. Tako so se iz te skupine izluščili vodje posameznih konjeniških skupin. Ljudem je potrebno priznati veljavo in jim dopustiti, da pokažejo, kaj znajo. V Škofjeloškem pasijonu je sodelovalo 90 konj in konjenikov in osliček Miško, ki postaja zaščitni znak Škofjeloškega pasijona.

ANDREJ ŠTREMFE LJ

NIKA KONC

BRANE TAVČAR

SILVA GREGOREC

JOŽE JANHAR

IZTOK SKOKIČ

KATJA ARHAR

MILAN MORE

PREHOD OD BESED K DEJANJEM

Ker sem na popolnoma enak način postavlj al skupine tudi na drugih področjih (govor, glasba, kostumografija, maska, ton, luč, govor, ...), je teorija morala takoj preiti v prakso in trdo delo. Čas je neusmiljeno tek el, poiskati pa sem moral še veliko ljudi. Odločili smo se:

1. Da uredimo potrebna dovoljenja za konjenike in konje.
2. Da začnemo izdelovati priveze.
3. Da na prvi konjeniški vaji določimo datume in načrt dela.

Niti minute časa ni smelo iti v prazno. Zavedal sem se, da so navzoči pripotovali od daleč!

GRADNJA PRIVEZOV V HLEVU

Že v letu 2007 sem imel ugledano primerno lokacijo za ureditev hleva. O vsem sem se prej pogovoril s pristojnimi občinskimi možmi, da sem dobil vsaj zasilna zagotovila, da bi jih bilo moč uporabiti. Po ogledu teh lokacij s posameznimi konjeniki smo začeli urejati zanemarjene in propadajoče objekte. Dela so v celoti izvedli starološki konjeniki. Veliko lesa so prispevali sami, poleg tega so delali s svojim orodjem. Na podlagi svojih dolgoletnih izkušenj so izdelali res trdne, varne, prostorne in čiste priveze. Prostovoljnih ur nisem več beležil, saj je bilo že sko-

raj samoumevno, da smo vsi delali vse, kar smo znali. Po končanem delu so imeli bodoči pasijonski konjeniki na voljo dva hleva. Eden se je nahajal pod plezalno steno. V njem je bilo možno nočiti 15 konj. V drugem, ki se je nahajal v propadajočem hangarju, pa je bilo možno nočiti 12 konj. Poleg tega so imeli na razpolago 35 kovinskih privezov in 5 ograd za izpust konj.

Dragica Šmid, Štremfelj Jaka in Filip Markič pri delu

Lepo narejeni in trdni privezi za konje

PRVE VAJE

Prve vaje sem načrtoval na veliki asfaltni pisti v vojašnici. Na vajo sem vpoklical vse do tedaj prijavljene konjenike.

1. VAJA – Jahanje v krogu.
2. VAJA – Jahanje v koloni in prerazporeditev v dve vrsti.
3. VAJA – Jahanje v koloni v dveh vrstah in prerazporeditev v tri vrste.

Vesel sem bil, ker so se vaje udeležili vsi konjeniki, ker so bili dobre volje in pripravljeni na delo. Namen te vaje je bil tudi ta, da so živali in konjeniki prišli v prvi konkreten stik.

Začelo se je medsebojno ogledovanje, živali so se ovohavale in uvodne minute sem pustil za »tipanje drug drugega«, sam pa sem delal nove foto in video posnetke, na podlagi katerih sem doma nadaljeval študij in že dobival prve vtise, kakšno vlogo bi lahko določenemu konjeniku in konju zaupal. Velika skupina konjenikov je vzbujala zanimanje ljudi v okolici. Z jahanjem v koloni in v prerazporejanju v dve, tri vrste ni bilo nobenih težav. Sledila je vaja zaustavljanja konj. Najprej se je kolona pomikala počasi naprej, nato pa so konjeniki na moj znak konje zaustavili. Tudi tu ni bilo nobenih težav. S to vajo sem želel potešiti mojo radovednost, kako se bo kasneje v procesiji ustavljala in premikala brez glasnih komand Mrtvaška konjenica. Sledili sta še dve skupni konjeniški vaji, pri kateri smo konjem povzročali hrup in jih plašili. To sta nam omogočila g. Andrej Štremfelj in njegov sin, ki sta na čelu kolone vozila mali pol kombi in preko ozvočenja spuščala glasbo in

razne efekte. V primerni časovni razdalji sem načrtoval še dve večji skupni vaji. Izgledali sta tako, da je vsa konjenica skupaj z vprego prejahala celotno igralno pot in se na vsakem prizorišču ustavila. Na ta način so konjeniki dejansko videli, da bodo jahali po asfaltu in granitnih kockah, da bodo prečkali cesto in jahali čez dva mostova. Videli so, kje so med predstavo v »vidnem polju« in kje med predstavo lahko »počivajo«. Videli so ravne in ovinkaste dele trase in tudi klančine, ki so bile težavne predvsem za vprega. Opozorjeni so bili tudi, da je udeležba v procesiji dolga približno dve uri, kar predstavlja določen napor, še posebej za živali.

Jahanje posameznika v določeni oddaljenosti od ostale skupine

Jahanje v vrsti po tri in v koloni. Medsebojno čutenje živali in ljudi

Med vajo sem budno opazoval ljudi in živali za kasnejšo podelitev vlog.

IMENA KONJEV

Zanimiva so tudi imena, ki so jih svojim živalim nadeli konjeniki. Svoje ljubljence so poimenovali takole:

Jonatan, Tisa, Brina, Latino, Marli, Čili, Amigo, Viža, Lama, Mika, Arči, Zumba, Pina, Biser, Vinetou, Brau, Ikar, Velano, Misa, Navaro, Lubo, Samantha, Iskra, Piroška, Filip, Čarli, Rein, Maks, Ahat, Smith, Vran, Blisk, Batosta, Svit, Gabon, Gimperator, Alegra, Jurka, Tobi, Roženkranc, Ferara, Pluto, Samira, Rička, Miško, Suzi, Majska kraljica, Sita, Avena, Šipka, Maj, Blisk, Zvezda, Adgie-lobel, Rubi, Wisky, Loža, Salita, Beba, Olivija, Pija, Ajša, Hidalgo, Fergi, Ask the winer, Kalb, Amy, Ninke ...

PASME KONJEV

V Škofjeloškem pasijonu 2009 je koptljala pisana družčina različnih pasem kobil in konj. Tako je gledalec lahko v procesiji občudoval *toplokrvne* (bolj športni konji) in *hladnokrvne* (bolj delovni konji) pasme. Med ostalimi pasmami pa smo imeli: haflingerko, ameriškega kasača, ljutomerskega kasača, anglo – arabca, islandca, nizozemsko frizijko, hanoveranca, đakovsko lipicanko, lipicanko, kasača in razne križane pasme, kot so na primer: slovenska hladnokrvna – anglo arabec, toplokrvni – lipicanec, quarter horse – lipicanec ...

OSKRBA KONJ

V konjeniškem taboru je bilo potrebno za konje pripraviti vodo, seno in oves. Alfí Šnuderl je vozil potrebno seno. Voznik gasilskega vozila Boštjan Falnoga pa je dnevno skrbel za dovoz pitne vode v cisterno v hlevu pod plezalno steno. Vse ostalo so uredili Skokičev hlevar, posamezni lastniki, v nočnem času pa je skrb prevzel Andrej Štremfelj. Povedal mi je, da je velikokrat v drugi polovici noči presenetil in nazaj privezal odvezanega konja, saj ima sita žival vedno dovolj časa, da užene kakšno norčijo. Konjeniki pravijo, da konj, ki nima dela in je spočit, samo tuhta, kako bo presenetil lastnika. Tudi konji imajo svoj karakter. Nekaterim zado- stuje, če ga privežeš s sukancem in spet drugi ti bo podrl zakljenjena vrata.

KONJENIŠKI GOLAŽ

Za konjenike pravijo, da so posebneži. Predno sem stopil v njihovo sredino, so me mnogi takole svarili: »Boš že še videl, ko se boš zares srečal z njimi!!« Vzbujali so mi strah.

A vsak strah se je v stiku s konjeniki takoj razblinil kot milni mehurček. Res so nekaj posebnega, to drži. A samo v dobrem pomenu te besede. To so trdni, klenci, iznajdljivi, požrtvovalni in predvsem čutni ljudje. Ja, tudi »cowboy-ji«! Predvsem, kadar jih vidiš, ko nad ognjem kuhajo konjeniški golaž. Prav ti konjeniki so v pasijonskem taboru ustvarjali ogromno pozitivne energije. Vse se je zbiralo okoli njih. Ne, ne, tu ni »dišalo« le po konjskih figah, urinu in hlevskem gnoju; od tod se je širil omamen vonj še vročega golaža, ki so ga mešale delovne in grčave roke in ga kasneje delile še med ostale pasijonce. Tu, v tem delu tabora, bi lahko rekli, da je srce bilo za Slovenijo. Tu se je smejal, veselilo, polno živelo in svet je bil preprosto lep!

Konjeniki predstavljajo svoje ljubljence.

Osnova za golaž je nastala že na Križni gori pod taktirko kuharice Joži in okuševalca Boštjana.

Ne, ni tako enostavno in samoumevno. Dosti prej mora nekdo nabrati drva, zakuriti ogenj in pripraviti ustrezno žerjavico. Potrebno je pripraviti kotel in postaviti leseno ogrodje. Šele čez nekaj ur, pa se lahko takole s slastjo okuša dobrot iz kotla. Pa da si ne bomo napačno domišljali, da gre tu za lakoto. Priprava in uživanje konjeniškega golaža je predvsem združevala ogromno pasijoncev in nudila priložnost za družabna srečanja, za izmenjavo konjeniških izkušenj, za pripovedovanje pasijonskih zgodb. Takole ob večerih, ko je že padla noč in imela svojo moč, si lahko v ozadju in temi opazil, da sta si fant in dekle izmenjala vroč poljub. Brez dvoma so se ob ognju rodile tudi pasijonske ljubezni. Mlajši so bili nosilci tega prijetnega opravila, osiveli pa so se spominjali »starih mladih časov«. Ta mali čarobni kotliček ni mogel nahraniti velike množice pasijoncev. Deloval je kot hostija. Že samo žlička tega golaža je duhovno napolnila človeka. Dala mu je veselje do življenja. Kot da bi bil v tem čarobnem golažu skrit sam Jezus, ki nas je obiskal na takšen pasijonsko konjeniški golaški način. Ja, pota Gospodova so včasih res čudna, a delujejo!

Čez čas, konjeniki sami niso več zmogli nasititi širokih množic in na pomoč so prišli novi »angeli«. Prišli so tiho, sami od sebe, nihče jih ni prosil. Globoko v sebi so čutili, da so poklicani zato. Prinašali so dodatnega veselja in dobre volje, ki se je kot pobesneli ogenj širila naprej po taboru. Skrbeli so do konca in nihče ni od tod odšel lačen. Tudi, ko so bile posode prazne in so razdelili še zadnje kose kruha, niso pustili pasijonca hladnega in razočaranega.

Ko veš, kaj zajemaš, zajameš veliko.

Med lačne so delile tudi svoje nasmeh in dobro voljo.

Razdali so še tisto zadnje, kar so utrujeni premogli – dali so svoj nasmeh in tople besede. Kako lepo mi je bilo, da sem bil v teh trenutkih del tega občestva. Kako lepo mi je bilo, ker smo bili med seboj prijatelji. Kot da bi se poznali že vrsto, vrsto let!

Večkrat sem se prežet s to lepoto raje sprehodil v temo in tam od vsega lepega drgetal po celnem telesu. Da, dragi bralec, to je ena izmed tistih pasijonskih kvalit, ki jih v predstavi ni videti.

TEŽAVNOST KONJENIŠKE VLOGE

Pri podrobnem ogledu lahko opazimo, da imajo konjeniki po težavnosti različne vloge. Prav gotovo je najtežjo izvedel Primož Tolar, prekaljen konjenik, saj je v pasijonu nastopal leta 1999, 2000 in 2009. Težavnost se izraža v tem, da je jahal na izposojenem konju, da je imel obilo dramskega besedila, da je moral s sulico prebosti Jezusu stran, kar pomeni, da je lahko konja krotil le z eno roko.

Nato sledijo po težavnosti še štiri enakovredne konjeniške vloge. *Smrt s sulico*, ki jo je fascinantno odigrala Urška Tavčar in *Veliki duhovnik Kajfa*, ki ga prepričljivo odigra njen oče Brane Tavčar. Oba sta v pasijonu nastopila leta 1999, 2000 in 2009. Sledita še vlogi *Pilata*, ki ga junaško odigra Gregor Fireder in *Kralj Herod*, katerega je zvito odigral Simon Mikec. Za ta dva konjenika je bila to krstna pasijonska uprizoritev. Vse omenjene štiri vloge imajo daljše dramsko besedilo.

Poudariti moram, da vlog nismo imeli »dubliranih«, kar pomeni, da bi imeli v primeru bolezni igralca lahko velike težave. Vendar so to karakterno zelo močne osebe, na katere se lahko 150% zanesesh.

Sledijo nekoliko lažje (ker nimajo govorenega besedila) konjeniške vloge, ki pa imajo drugačne težavnostne okoliščine. Konjeniki so v pasijonu jahali:

1. Posamično	<i>Smrt na konju, ...</i>
2. V manjših skupinah	<i>Farizeji, ...</i>
3. V koloni po dva	<i>Vojaška konjenica, ...</i>
4. V koloni po edena	<i>Mrtvaška konjenica, ...</i>

Težavnost je prav gotovo jahati v parih in v koloni, še posebej, če so v koloni navzoči žrebci in kobile hkrati in to še v času parjenja. Enaka težavnost se je kazala pri Mrtvaški konjenici, le da tu konjeniki niso pazili na formacijo. Zelo dobro je, da smo opravili kar nekaj skupinskih vaj v predpripravah, na katerih so se konji in kobile поблиže spoznali. Tam smo tudi ugotavljali, katere živali so nemirne in jih zato drugače prerazporedili v procesiji. Nekateri konjeniki so prav zaradi nemirnosti živali morali medsebojno zamenjati vloge.

Največjo tveganost je kazalo prizorišče A na Mestnem trgu. Tam se namreč zgosti največja količina živali in utesnjenost je na tem prizorišču največja. Z ene strani igralno površino zapira občinstvo, na drugi strani stavbe, spredaj in zadaj pa nastopajoči. V primeru, da bi konjeniku žival »pobezlala«, bi lahko z njo odjahal le v stransko ulico in nato konja usmeril proti Škofjeloškemu gradu. K sreči do sedaj še nismo imeli takšnega primera.

Težavnost pri nastopanju predstavljajo tudi dnevne in nočne predstave. Dnevne so bistveno lažje od nočnih, čeprav imajo nočne svoj čar. Vzemimo za primer nočno predstavo v soboto ob 20. uri.

Vzemimo za primer voditelja vprega in lastnika kobil Ajše in Pije g. Milana Moreta iz Sovodnja.

Ta konjenik je dal na razpolago svoj avto, prikolico za dve kobil in dve kobil. Poleg tega pa še znanje, saj je danes dvojna vprega redka in zahteva določena znanja. Predvidevam, da so bili že zjutraj vsi v pripravljenosti. Nekako ob 17. uri je lastnik pripel prikolico k avtomobilu, pripeljal iz hleva kobil in ju natovoril v prikolico. Sledila je vožnja v Škofjo Loko. Ko so prispeli v Pasijonski tabor, je sledilo raztovarjanje kobil in privez ter krajši počitek. Nato je lastnik moral kobil vprežti v voz in biti ob 19.30 uri pripravljen za nastop. Predstava je dolga približno uro in 45 minut, kar pomeni, da je voz z igralci pripeljal v tabor pozno ponoči, nekje ob 22.15 uri. Sledil je kratek počitek kobil, razvez iz voza, natovarjanje v prikolico in potovanje v Sovodenj. Ko so prispeli domov, je zopet sledilo raztovarjanje kobil in parkiranje prikolice, avtomobila in nekje okrog polnoči zaslužen počitek. Podoben primer je imela tudi vprega, ki jo je vodil g. Jernej Burjek, le da je imel v voz vpreženo samo eno kobil (Suzi). Vlekla pa je voz s trinajstimi ljudmi!

Stotnik Longin (Primož Tolar) umiri konja pred vozom. (***)¹

Stotnikov monolog

¹ Zvezdica pomeni udeležbo konjenika v uprizoritvah leta: 1999, 2000 in 2009.

Smrtonosni vbod

Pred stotnikom je še najtežja tehnična izvedba. Prebod Jezusove strani s sulico. V tem trenutku je potrebno privedi konja čisto blizu Jezusa, ga popolnoma umiriti, nastaviti sulico na točno določeno mesto in izvesti vbod (za ta trik smo izdelali prav poseben mehanizem, ki je omogočal, da se je konica ugreznila v leseno držalo sulice in se po potegu iz telesa s pomočjo vzmeti ponovno vrnila na pravo mesto). Primož je velikokrat trepetal, da mehanizem ne bi zatajil in da ne bi prišlo do nesreče.

VELIKI DUHOVNIK KAJFA

Brane Tavčar na Majski kraljici (***)

KRALJ HEROD

Simon Mikec na Adgje Lobel (*)

PILAT

Gregor Fireder na Maju (*)

SMRT S SULICO

Urška Tavčar na Ikarju (***)

Jahanje v koloni po dva – Vojaška konjenica dragoncev

Jahanje v koloni po eden – Del Mrtvaške posvetne konjenice. V celotni koloni je jahalo okrog 30 konjenikov na konjih.

Jahanje v manjših skupinah

Farizejki

KONJSKE VPREGHE

V procesiji rabimo tri vpreghe. Ena vleče voz z trinajstimi nastopajočimi. Druga vprega vleče voz, na katerem je pritrjen križ z Jezusom in tretja vprega vleče dva križa. Danes je sila težko dobiti vprežne konje. Še posebej dvojno vprego. A trud je obrodil sad in tudi ta skupina se je krasno vključila v delo in bila sila zanesljiva.

Enojna vprega – Lastnik in voditelj vprega Jernej Burjek s kobilo Suzi

Enojno vprego sestavljajo: voditelj kobile, kobilca, voz in »žlajfar«.

Voditelj dvojne vprege Milan More s svojima kobilama Pijo in Ajšo

Dvojna vprega – Voditelj konj Milan More, ki sedi na vozu, vodi kobili Ajšo in Pijo. Pri vodenju mu pomagata še dva pomočnika, eden ima tudi vlogo »žlajfarja«.

OSLIČEK MIŠKO, ŽIVA LEGENDA ŠKOFJELOŠKEGA PASIJONA

Pisati o teh izjemnih ljudeh je privilegij in roka se mi zatrese pri vsaki besedi, ki jo zapišem. Vedno znova me preseneča spoznanje, kako veliki so majhni ljudje in kakšno moč ima tišina.

Od leve proti desni: Marko Rihtaršič, Matej Šubic na osličku Mišku in Andrej Demšar

VHOD V JERUZALEM – Škofjeloški pasijon 2009.

Začelo se je leta 1998, ko je režiser Marjan Kokalj skrbno listal po originalnem kodeksu Škofjeloškega pasijona.

»Ker je osliček omenjen v originalu pasijona, ga je bilo treba najti. Spraševal sem ljudi s kmetij, če vedo za kakšnega oslička v okolici, vendar nihče tega ni vedel povedati. Tako sem na internetu iskal, kjer bi ga kdo prodajal. Prodajalca osla sem našel v Istri na Hrvaškem in to za nizko ceno. Domenili smo se, da ga prodajalec dostavi do gospoda Andreja Demšarja na Studenem. Pri Andreju smo osla raztovorili in bil je zelo lepo sprejet; imel je lep hlev, dovolj hrane in pijače ter zelo skrbnega gospodarja. Gospod Andrej ga je kmalu začel tudi trenirati v hoji čez oder; v ta namen smo tudi prenesli en stacionarni oder v bližino njegove hiše. Z živinčetom je imel kar veliko dela, ker je bilo trmaste narave. Ni hotelo čez oder, zato mu je vedno moral nastaviti na drugi strani košaro jabolčk, da je to storilo. Kazalo je, da bo to lahko velik problem pri uprizoritvi. Zgodilo pa se je, da je tam mimo prišel nek mesar, ki je želel videti osla. Ko ga je zagledal, se je na ves glas začel smejati: 'Tole pa ni noben osel, pač pa mula! A ne da si mula?' jo je potrepljal. Zdelo se mi je, da je sramežljivo prikimala. In je nadaljeval: 'Osliček ima križ

na hrbtu, črn križ na hrbtu!' Potem je razložil, da tudi rep ni oslovski. Žival je res imela konjski rep in bila malo večja ter temnejše barve. Ker osla prej nisem nikoli videl tako od blizu, nisem bil pozoren na to. Nekoliko me je bilo sram, ker nisem znal ločiti kopitarskega sorodstva, glede na to, da sem doma s kmetov. Oslíčkov v naših krajih pač ni veliko. Mesar je ponudil zamenjavo; da najde osla in vzame mulo. Enega je imel že v mislih. Povedal je, da je vajen ljudi in z njim zanesljivo ne bo težav. Tako je potem odšel Marko Rihtaršič po osla k sv. Lenartu k g. Tušku in tu se začne Miškova pasijonska zgodba. Užival je Andrejevo in Markovo skbnništvo ter pridno sodeloval na predstavah vse do zadnje uprizoritve,« je osvežil spomine na prve trenutke režiser Kokalj pred nekaj dnevi.

Od tu naprej je zgodbo dopolnil Marko Rihtaršič, ki je bil pred nekaj dnevi pri Zakrašniku na Sv.Lenartu in sta z gospodarjem Francem Tuškom malo pokramljala o danes že legendarnem Mišku. Povedal je: *»Oslo Miška je današnji lastnik g. Tušek, kupil pri Ogličkarju (mislim, da je dejal v Virmašah) leta 1998. Na sv. Štefana je Andrej Demšar peljal Miška na blagoslov konj, pa je vprašal veterinarja, ki je bil tudi tam s konjem, koliko naj bi bil Miško star. Po zobeh je ugotovil, da naj bi bil takrat (leta 1998) star okoli šest let. Miško bo torej tudi po ameriških zakonih drugo leto polnoleten. Gospodar je malo potarnal, da je Miško že malo star in siv, a obenem tudi pove, da še vedno porihita svoj harem, čeprav ima v domačem hlevu že konkurencu – svojega enoletnega sina. Bili smo tudi v hlevu, kjer smo Miška videli. Takoj ob vstopu nas je pozdravil z glasnim i-aaaa. Še vedno je potrpežljiv in ljubezniv do vsakega, ki se mu približa s čistimi nameni. Mislim, da sem Miška spoznal na prvih vajah stopanja na oder. Ko Miško na oder nikakor ni hotel, je naš vodja ugotovil, da Andrej in Miško rabita pomoč. Ker so vsi vedeli, da imam tudi jaz nekaj izkušenj z živalmi, so predlagali, naj prevzamam to vlogo. In takrat se je rodila pasijonska naveza Andrej - Miško - Marko. Od takrat smo skupaj hodili na vaje in preživljali skupni čas pred in po predstavi ter skrbeli drug za drugega. Na prve predstave se je Miško vozil v majhni in neudobni prikolici, na naslednjem sklopu predstav pa je že dobil veliko in prostorno prikolico, tako kot njegovih večji sorodniki. V vsakem zaodrju se zgodi marsikaj zanimivega, tako se je tudi nam. Kmalu po premieri prvih Pasijonov sem po kosilu utrujen malo počil. Verjamem, da je ura zvonila in zvonila, a moje spanje je bilo preveč aktivno. Nankrat me je zbudil en 'zoprn' glas, ki ni in ni odnehal - telefon: »Halo, Andrej na te stran špage. Osu pa jest te čakava.«*

Takoj sem planil kvišku in v naslednje pol ure smo bili že v deset kilometrov oddaljeni Škofji Loki. V zadnjem hipu! Ta dan ni bilo časa ne za masko, ne za ogrevanje, ampak smo nemudoma odšli na prizorišče in odigrali svoj del igre.

Okoli Miška se je vedno zbirala pisana množica ljudi. Igralci, otroci, pa tudi razni firbci. Na začetku so vsi spraševali, kako mu je ime in čigav je, pozneje pa

smo imeli pred predstavo krožno jahanje za otroke. Do otrok je Miško še posebej prijazen, saj ne grize in ne brca, kar se pri tej sorti rado dogaja. Kadar pa je mimo našega zbirališča pod kostanjem prišel kakšen konjenik s kobilo, pa je tudi Miško pokazal, da mu niso všeč samo oslice, saj jih je veselo pozdravljal v svoji govorici.

Zanimiv je dogodek, ki se je zgodil tudi na eni zadnjih predstav. Ko smo bili na odru pri Šturmu, je malo pred koncem Jezusovega govora enemu od fantov iz glasbene šole postalo slabo. Tako sem z eno roko peljal z odra Miška z Jezusom, z drugo pa ob pomoči še enega apostola tega fanta. Pod odrom je fant po nekaj požirkih vode prišel k sebi in je na naslednjem odru že naprej sodeloval.«

V letu 2008, ko sem bil izbran za režiserja ŠP 2009, sem oslička Miška, gospodarja Tuška, prevoznika Marka in skrbnika Andreja spoznal v živo. Kakšno lepo dediščino sem »poverbal« od režiserja Kokalja. Bil sem v pravljичnih krajih Selške doline, med pravljичnimi ljudmi. V pravem pomenu besede. Tu je svet drugačen. Ni dvoma. Zaradi »drugačnih ljudi«. Tu se razliva vonj po smrekah in Sora skrivnostno šumi. Danes, meseca decembra 2014, ko zapisujem te vrstice, vsi omenjeni v pričakovanju čakajo na režiserjevo vabilo za nastope v ŠP 2015. S ponosom moram zapisati, da bodo vsi z veseljem nastopili in da bo Štulcov (Demšar) Andrej igral pri 84 letih. Prepričan sem, da bo najstarejši igralec v Škofjeloškem pasijonu. Spoštovani osel Miško pa bo štel častitljivih 23 let. Omenjena družina: Demšar Andrej, osliček Miško in Rihtaršič Marko so nesporen ponos Škofjeloškega pasijona. Iz te skupnosti seva čudovito so bivanje živali in človeka. Morda to izjemno zgodbo varuje sam Jezus (Matej Šubic), ki na Miškotovem hrbtu tudi jezdi že od samega začetka in ostali tihi, mirni in nevpadljivi apostoli.

Konjeniki v družbi s predsednikom države RS dr. Danilom Türkom in vodjo katoliške cerkve na Slovenskem metropolitom msgr. Alojzom Uranom

Nobenega dvoma ni, da te srečanje s predsednikom države in vodjo katoliške cerkve na Slovenskem zaznamujeta za vse življenje. Je že tako, takšni smo ljudje. Žal se navadni smrtniki nimamo priložnosti pogosto srečevati s temi ljudmi, zato

so ta srečanja še lepša, bogatejša in doživeta. Nekako v čast si lahko človek šteje, da je povabljen v to »visoko« družčino in da je deležen vsaj malo njihove pozornosti in zanimanja.

Takšen trenutke so doživeli tudi nekateri konjeniki v družbi predsednika Danila Türka in njegove žene Barbare, ki nista skoparila z časom, ampak vljudno poklepetala z vsakim.

Prav posebno energijo pa je med navzoče prinesel priljubljeni in preprosti nadškof Alojz Uran. Ko je s petjem Marijine pesmi pozval k petju tudi navzoče, smo vsi skupaj doživeli pravo »katarzo«.

Ta dan je bil tudi zame nekakšen praznik, saj sta bila skupaj na srečanju dva »poglavarja slovenskega naroda - duhovni in posvetni.« Zanimivo je, da smo ob prihodu predsednika države vsi čutili neko zadržanost, nekakšen hlad. Medtem, ko je verski vodja Alojz Uran prinesel s seboj sproščenost, nasmeh, toplino in pesem, ki smo jo skupaj zapeli na Mestnem trgu in katera še danes odmeva v naših srcih. Ti občutki so nesporni.

KONJENIŠKE ANEKDOTE

Visoka cerkvena dostojanstvenika

Ko smo stali v imenitni županovi sobi, sem nehote slišal, kako se naš veliki duhovnik Kajfa (Brane Tavčar) pogovarja s stanovskim bratom nadškofom Uranom. Le ta je velikega duhovnika Kajfo spoštljivo pozdravil, mu močno stisnil roko in prešerno dejal: »Mar ni imenitno, da sta danes tukaj navzoča tako visoka cerkvena dostojanstvenika!?!«

*

Nagajiva ura

Bilo je nekega večera v konjeniškem taboru. Noč je že lezla v jutro, ko je konjeniku zazvonil mobilni telefon. Klicala ga je žena in ga spraševala:

» Ja, Francelj, kje pa si? A se ti je kaj zgodilo? A veš koliko je ura?«

» Deset čez deset, ...« je pohlevno zajeccljal Francelj.

» Ti bom že dala deset čez deset. Dobr poglej! Deset do dveh je! Marš domov!«

Francelj je pospravil telefon v žep, izpraznil kozarček do dna in sedel na svojo kobilo. Drugi dan mi je povedal:

» Veš, saj niti ne vem kako sem prišel. Dobr je, da zna kobila pot na pamet.«

*

Nesreče

Na srečo smo imeli »samo« tri konjeniške nesreče. Na srečo pravim zato, ker bi se lahko vse skupaj končalo tudi ...! Nesreče bom naslovil takole: *Udarec s podkvijo*, *Polomljeno kolo*, *Kristus pade prvič z voza*.

Udarec s podkvijo

Nesreča se je dogodila v konjeniškem taboru, ko je kobila nepričakovano s podkovanim kopitom brcnila jahačico na sosednjem konju. Takoj so si konjeniki medsebojno pomagali in gospa je opravila pregled pri zdravniku. Ker so bili vsi razumevajoči in korektni, se je nesreča končala s srečnim koncem.

Polomljeno kolo

Vedno, kadar je voditelj Milan More vozil svoj voz v vojašnico, se mu je na vozu pridružilo vedno večje število igralcev, da so si skrajšali pešačenje in da so uživali na vozu. Nekega dne pa je bila sila teže teh ljudi prevelika in voz je »počepnil«. K sreči so nastale le tehnične okvare (polomljeno kolo, skrivljena os), ljudje so jo odnesli brez poškodb. Tu velja pohvaliti izredno požrtvovalno tehnično ekipo, ki je čez noč popravila voz in ga usposobila za delovanje v predstavi naslednji dan.

»Kristus pade prvič z voza«

Spomine na to nesrečo mi je pred dnevi zaupal in sam zapisal Alojz Bogataj /Jezus/. Prav zares čutim, da se spodnji zgodbi smeji tudi resnični Jezus. Alojz je zapisal takole:

»Bilo je prijetno vzdušje pred našim nastopom. Menili smo, da smo dobro pripravljene. Zopet bomo na vseh štirih prizoriščih kot pred leti. Predstava se začne. Pripeljemo se na prvo prizorišče na 'Placu'... do zadnjega kotička polno ljudi. In enako na drugem in tretjem prizorišču. Malenkost že zamujamo. Mudi se nam, da na četrtem prizorišču ne bodo preveč čakali! Jernej hiti s svojo kobilo in našim vozom po Spodnjem trgu, zavijemo proti ubožnici in naprej skozi ovinek proti Gasilskemu domu in kašči. Ovinek že skoraj zvozimo, tedaj pa kar naenkrat... v sekundi zagledam, da se apostoli nasproti mene pričnejo čudno dvigovati – kaj je to... se bomo prevrnili. Takoj zatem že 'letimo' po cesti, drug čez drugega... Hitro se pobiramo. Zaslišim med apostoli: 'Ali si v redu... Te kaj boli... Ne, nič ... Samo malo sem se udaril v roko ... Mene pa malo hrbet boli ...' Meni je padla lasulja z glave, ki jo

hitro najdem in kar sam dam nazaj. Po križišču pa iščem ostale stvari (saj sem imel v košari pod mizo na vozu kelih in lesen krožnik, pa vino in hlebček kruha). Košara je, hlebček tudi, kelih se je razbil in se ga ne da sestavit, flaška z vinom pa je še cela.

Tedaj pa nekdo opazi, da apostolu Andreju teče kri na glavi... Ojoj, me stisne pri srcu smrtna groza, pa ne bo sedaj tu kar izkrvavel in umrl (sam pri sebi na hitro še nekaj zmolim). 'Andrej, kako si?' Drugi mu z robci brišejo kri. Andrej pravi, da ni hudega. Prišla sta tudi dva redarja in sem slišal, da so se nekaj pogovarjali po telefonu o nesreči in reševalcih. Malo sem potolažen. Čez nekaj minut že pridrvi rešilni avto z lučkami in apostola Andreja hitro odpeljejo.

Mudi se nam naprej, saj že zamujamo. Voz postavimo nazaj. Ali gremo sedaj na zadnje prizorišče? Kaj, če ga kar izpustimo, manjka nam en apostol, kako bo z obredom, saj imamo razbit kelih. Eden predlaga naj imamo namesto keliha kar flaško z vinom. Dogovorimo se, da ta del z vinom kar izpustimo in imamo pri obredu samo kruh. Pridemo na prizorišče in odigramo svoj prizor (nekaj teksta po svoje priredim, saj nimamo keliha z vinom). Ko odidemo, se nam oddahne. V vseh pa ostaja vprašanje, kako je z Andrejem, je vse v redu? Čez kakšno uro že zaokroži dobra novica, da je z Andrejevo glavo vse v redu, da so ga v ZD obvezali in da bo lahko odšel domov, hvala Bogu (mislím, da je bil le manjši pretres možganov).

Potem se še pogovarjamo z gledalci s četrtega prizorišča. Sprašujejo zakaj smo zamujali. In zanimivo, opazili so le to, da sem jaz – Kristus – imel tako čudno frizuro, nekam postrani lasuljo. Nihče pa ni opazil, da nam je en apostol manjkal, da nismo imeli keliha z vinom ...

Za naslednji dan sem se že dogovoril z 'rezervnim' apostolom, da bo nadomestil Andreja. A glej, dobim sporočilo, da želi Andrej kar sam odigrati. In tudi res pride, z obvezano glavo in s čepico, ki vse skupaj pokriva, da gledalci ne vidijo ničesar posebnega. Res, pohvalna zavzetost apostolov. Pri naslednjih predstavah pa nismo nikoli pozabili na ovinkih paziti, da težišče voza ne bi prišlo izven koles.«

Alojz Bogataj (Kristus pri zadnji večerji)

Škofjeloški pasijon 2009, pasijonska konjenica iz Nakla, vodja: Silva Gregorec
 Od leve proti desni: Anja Zupan, Franci Dolenjšek, Anže Mali, Iztok Aljančič, Jože Meglič,
 Marko Legat, Tomaž Pavlin, Janez Bogataj, Ivan Kokalj, Silva Gregorec (v kuti)

Škofjeloški pasijon 2009, pasijonska konjenica iz Visokega pri Kranju
 Od leve proti desni: Sanja Konc, Nika Konc (vodja skupine), Miša Konc in Miloš Poznič